GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

(Bi.) Vitt.
Sv.

ELSA.

AF

P. R. Johan.
P. J. Östergren

BIBLIOTHECA
ACADEMIÆ
CAROLINÆ

I.

Aftonsolen trängde in i skogen,
här och där blott smög hon ner till mossan,
som, i skygd af kraftigare fränder,
emot höjden blickade ur djupet
och af intet kring sig ännu stördes
i det stilla, gömda lif där nere;
utan njöt i lugn af fläktens smekning,
då den drog så varligt fram och lätthändt
genom mörka granars halfva skymning.

Trampad gångstig ormade sig genom
skogen, och när denne följts kring kullen
och vid tjärn där nedanför det ljusnat,
låg i dalen här en torftäckt koja.
Höga björkar susade däröfver,
och i liten, väl ingärdad täppa
tjuste grönt och fagra blommor ögat.

Härskarinna i det låga hemmet,
där, fast enkelt, allt sågs rent och fäjadt,
var en ålderstigen, vänlig gumma.
Nu med skrynklad panna, blek och aftärd,
bar hon likväl spår af mycken skönhet,
och den milda glans, som låg i blicken,
hade åren icke mäktat släcka,
icke sorger eller bittra tårar.

Men därinne sågs ännu en kvinna,
det var våren, sedd vid vinterns sida.
Sådan måste ock sig tett den gamla,
när i lifvets solskensdar hon trädde
ut uti den stora, sköna världen,
där hon allting fann så gladt och härligt,
och af folket nämdes: "vackra Karin."
Denna unga med de mörka lockar
och de klara himmelsblåa ögon
var mor Karins dotterdotter Elsa.
Hennes kind var rosen, ent med liljan,
växten smärt och rak som liljans stängel,
och den rika barm lik svandunsbädden,
hvit och fyllig. När kring den sig ringlat
digra flätan, svart som korpens vinge,

och den runda, mjuka armen uppbar
sömmen, ur de snabba händer lupen,
gafs ej bild mer mäktig till att fängsla.

* *
*

Så han henne såg, den unge jägarn,
som från jakten sökte skygd i stugan
undan rägnets fall och hagelskuren,
och i eldigt tjuguårigt hjärta
smög sig bilden in liksom ett pilsting,
att i dagens brus som lugna natten
mer och mer sig rota fast därinne,
trängde undan hvarje annan hägring
af hans glada ungdoms ljusa bilder,
och till skogen, till den låga kojan
leddes mäktigt se'n de snabba fjäten.
Ofta möttes då de båda unga,
och hur där blef talt i ord som blickar,
blott bevittnadt utaf trän vid stigen,
björkarne och blommorna kring stugan,
eller fågeln, hvilken sjöng på grenen;
sände guden med det fylda koger,
fläktande kring fagra rosenkinder,
från sin båge, af de hvassa pilar
äfven en till unga tärnans hjärta.

* *
*

Nu sken aftonsolens klara strålar
genom fönstret in och spred i stugan
lekande och lätta silfvervågor
öfver flickan, sysslande vid sömmen,
och den gamlas jämna, snabba stickning,
när den låga dörren rörs. Och lutad
in hon trädde, gamla "Pärstgårds-Greta",
vänligt hälsande: "Guds fred härinne!
Ack, jag är så trött af vägen uppför
backarna och höjderna till eder!
När man gammal blir, vill mer ej benen
göra tjänst" — och stapplande hon bjuder,
som bekant och vän, åt båda handen.
Men den unga flickan rödjer skyndsamt
stycken af sin sömnad bort från bänken
för att plats där bjuda, och den gamla
slår sig ner och löser hufvudduken,
torkande med dennes långa snibbar
svettig panna och de skrumpna kinder.
"Hvad du har det lugnt och trefligt, Karin,
här uti ditt nätta hem och gärna
stälde jag väl alltid häråt färden;

men jag kom i dag ej hit som vanligt,
endast att dig hälsa på i vägen,
utan har så mycket uppå hjärtat,
hvarom jag med dig nu ville tala;
dock ej Elsa, snälla, trägna fiickan,
må vi gamla störa med vårt pladder."
Detta "Prästgårds-Greta", men mor Karin
ber den unga lämna dem allena,
och hon sväfvar, utan infall, genast
med sin söm till blommorna i täppan.
Då till ordet tager åter Greta:
"Ack, hon är för söt och rar, din Elsa,
liksom själf du var en gång i lifvet!
Väl jag minnes det och att vi alla,
bygdens unga tärnor, nog med afund
sågo, hur, uti den lätta dansen
eller lekarne på gröna ängen,
hvarje gosses tjusta blickar sökte
dig framför oss andra uti laget."
"Så du talar", inföll här mor Karin.
"Nog var du så sökt som någon, Greta;
men hon var dock skön, den glada tiden,
innan än min lycka gått i nedan.
Du nog vet det, du; du sett mig lida,
sett mig gråta dar och långa nätter,
då jag, bortstött, glömd — nej mer — *föraktad*,
öfvergifven utaf släkt och vänner,
hånad blott och lämnad i elände,
ej fann vrå för mig och barnet öfrig.
Tider kommo se'n, då lyckan åter,
om ock ej som fordom, log emot mig,
då mitt barn, min vackra, goda Anna,
mig med lifvet än en gång försonte.
När hon sedan vann en ädel make
och de båda, lyckliga och sälla
som ett äkta par det väl kan blifva,
gåfvo hem och bröd och barnakärlek,
då blef hjärtats smärta söfd till hvila,
för att väckas åter, när af döden
stödet plötsligt rycktes bort ifrån oss.
Ja, ack ja! Du känner detta noga,
känner ock hur snart hon blef, min Anna,
hämtad hädan till sitt hjärtas brudgum.
Nu blef mörkt i stugan, men en ljusglimt
lämnades dock kvar i lilla Elsa,
och som hon växt upp, det kära barnet,
mörkret skingrats mer och mer härinne.
Herren står oss bi i alla tider

och förlänat nådigt sina gåfvor:
han oss skyddat emot vinterkylan,
fägnat oss med sommardag och solsken,
och den bleka nöd blef aldrig bofast,
om ock armod stundom gästat hos oss.
Pris ske Honom, som oss hjälpt och hjälper!
Måtte han det goda barn beskydda,
som blef stödet i min lefnads afton
och som skänkt mig lugn och ro ur stormen!"

* * *

Här hon tystnar, och den gamla Greta
bort en tår med förklädssnibben torkar,
talar sakta, närmande sig Karin:
"Ja, Gud signe henne, rara flickan!
Säg mig dock, om än hon lärt att känna
dina öden såsom jag dem känner?
Har väl ryktet sagt er, att han lefver,
hennes moders fader, rik och mäktig?"
"Ej ett rykte", svarade mor Karin,
"trängde hit att grumla barnets sinne,
utan den, som en gång kom i tjänsten
föga rikare på jordens skatter
än jag själf, den unge inspektoren —
sådan i mitt minne han bevaras —,
känner Elsa som sin moders fader;
eljest är han död för mig som henne."
"Än en fråga", fortfor "Prästgårds-Greta":
Är det kunnigt eder, dig som Elsa,
hvem han är, den unge, käcke främling,
som i sommar jagat här i skogen
och som äfven eder nå'n gång gästat?"
"Väl må jag förvånas vid din fråga",
så mor Karin, men hon lugnt fortsätter:
"Ej jag spörjer hvem som går och kommer
efter hem och namn, ty nog det är mig,
att ett svar blott ge på främlings fråga,
visa vägen, då man härom beder,
eller ge en dryck af källans vatten
åt en törstig, som förbi här vandrar;
dock, jag ofta såg den vackre yngling,
hvilken nu ditt tal förvisso gäller,
här på stigen vandra med sin bössa,
hörde mången gång se'n inåt skogen
från hans horn de höga, rena toner
och hans hundars friska skall bland bergen.
Men hvart vill du komma med din fråga?"
"Allt skall bli dig klart", fortsatte Greta,

"när jag väl en gång till ända talat.
Hör då hvad mig nyss i prästgård'n sades
utaf husets båda snälla döttrar,
om den unge främlingen, som vistats
under hela sommar'n här på herrgård'n
hos den nye ägarn där, hans morbror.
Utaf Adolf, prostens son, han följdes
till en början städse uti jakten;
men till sist han valt dock att allena
styra sina fjät hit upp till skogen,
se'n af Elsas fagra kind han tjusats;
ty för hennes skull han hit nu kommer.

Det var detta jag dig ville säga
att du skydda må din oskuldsblomma;
ty" — och rösten här hon höjde, Greta —
"vet då, att han just är son till honom,
som för dig är död, men likväl lefver,
rik och mäktig, på sin gård den store,
fjärran från oss, där till sist han hamnat.
Prosten själf, han som så noga kände
inspektoren uti forna dagar,
mycket med den unge mannen talat
om hans far och deras gamla vänskap."
Stickningen ur Karins händer fallit
och vid talets slut hon slår dem samman:
"For han då ej hän till fjärran länder
och blef borta, se'n han lämnat herrgård'n?
Så jag alltid trodde dock, ty ingen,
ingen enda uti nejden vida
hörde ju på tretti, fyrti åren
enda ord om forne inspektoren,
hvilken glömdes, han som mina öden."
"Nu jag sagt dig hvad mitt hjärta tyngde,
tid är ock att nu farväl jag bjuder
för att hemmet hinna innan kvällen."
Detta Greta, men mor Karin ropar
in den unga att undfägnad ordna,
och ej ord blef fällt om hvad där yttrats
förr'n hon lämnat stugan, "Prestgårds-Greta",
och försvunnit redan nedåt stigen.
Då den gamla mångt och mycket talte
med sin dotterdotter, tills mot kvällen
denna gick med tårad kind till skogen,
till ett kärt, men nu ett afskeds-möte.

II.

Det var dystert i den stolta boning,
där patronen, gamle Hammar bodde,
ensam nu, se'n den, hvarvid han fästat
allt sitt hopp i ålderns mulna dagar,
lämnat lugna hemmet för att följa
skaran utaf landets käcka söner
genom frost och snö i höga norden,
att däruppe blanda blod med bröder,
kämpande för land och barn och maka
och ett älskadt rum vid Sveas hjärta.
Ensam satt han nu med sina minnen,
som hans hjärta uti vemod höljde.
Hvad han aktat högt och sökt förvärfva,
rikedom och makt och världslig storhet,
hade rikligt hopats öfver honom,
se'n för guldets skull han en gång valde
första makan. Hon dock snart gick hädan,
och den rike änklingen vann åter
guld och skönhet snart samt trogen kärlek.
Nu stod lyckans sol som högst för mannen;
men den skymdes dock, när ej Försynen
skänkte barn och blomma uti huset,
att med joller och med glada lekar
i förhoppning stjärnströ lifvets allvar.
Men den ädla makan, hvilken ofta
som ett solsken smög sig in i hemmen,
där som nöd och brist på lyckan frätte,
fann en dag hur modersbröstet kallnat
just som liten pilt mot ljuset öppnat
klara ögon blå, och lätt blef bördan
att från arma torpet forsla gossen,
som ej ägde far, ej stöd i världen,
hem till egen moderlig omvårdnad.
Och där fostrades den lille Arvid
se'n som eget barn i hopp och kärlek,
utan vetskap själf om annan härkomst.
Nu hon hvilat länge re'n, den goda,
efter ädla värf för andra som de sina,
under kullen med den stolta vården,
och det kära barnet kanske äfven
offrat lifvet i de fjärran bygder;
ty ej budskap eller hälsning hördes
än från honom under långa tiden,
se'n från gården här han följde skaran,
under gråt och klagan af de många,
som här lämnats, kanske ock för alltid.

* *
*

Så han väntat länge, då en afton
hit till gården hann den trupp, som kriget
återgaf utaf den forna skaran.
Stor blef oron nu och spring af folket,
och en mönstring bland de unga männen,
som ej kändes mer, där de i trasor
stodo eller sutto bredvid vägen.
Ut han skyndar ock, den gamle Hammar,
och han letar länge uti hopen;
men så tyst han går där, ingen fråga
öfver gubbens bleka läppar hinner;
blott en suck ifrån hans hjärta tränger,
då han sakta vänder om och lågmäldt
ordnar om att truppen ge förtäring.
Mer och mera stormande blef laget,
allt som där förfriskningarne öktes;
men den gamle satt orörlig inne
i sin länstol, ostörd utaf bullret,
han som förr ej minsta oljud tålde.
Först då Elin, gamla tjänarinnan,
som sett Arvid tagas upp i huset,
lagt sin hand på gubbens arm i stolen,
reste han ur handen upp sitt hufvud.
"Död! Ack, död!" han klagar, och till Elin:
"Har du hört af männen hvar han stannat?"
"Ej", blef svaret, hindradt utaf tårar,
brytande sig väg på gummans kinder,
"har jag frågat." — En utaf dem beder
att få träffa er — han står härute."
"Må han komma, Elin." Detta Hammar.
Och hon går; men snart i dörr'n sig visar
högrest yngling uti trasig klädnad,
hår och skägg i vildaste oordning;
dock, högburet hufvud, eld i blicken.
"Signe Gud er, herre!" hälsar mannen.
"Jag till er för budskap från herr Arvid."
"Sitt då ner — kom närmre!" bad den gamle,
och med djärfva steg den unge främling
träder fram och tager plats och talar:
"Jag och Arvid, liksom många flera
af kamraterna från dessa bygder,
blefvo tagne med vid skärgårdsflottan.
Ej jag vet hur det sig kom, men mera
höll han sig till mig än någon annan,
tills i lif och död vi blefvo vänner.
Då, så mången gång, när vi gemensamt,
så i rägn som snö och bister kyla,
dag såväl som långa natten, rodde

uti vredgadt haf och där så ofta sågo
en kamrat af döden ryckas från oss;
anförtroddes hvad den ene ägde,
dyrbart mäst för hjärtat, åt den andre,
och det löfte gafs, att hvem utaf oss,
som en gång kom hem — om ej den andre —,
skulle budskap föra till de kära.
Ödet valde mig för denna posten."
Men då gubbens sorg han såg, han afbröt:
"Dock, blif ej förtviflad nu, kanhända
Arvid själf en dag uträttar bättre."
"Säg då", afbröt gubben och sig reste
hastigt utur stolen, "lefver Arvid?
Hvarför, hvarför kom han då ej med er?"
"Härtill", återtog den unge krigar'n,
"kan jag svar ej gifva, vet allenast,
att en natt vi skildes från hvarandra.
Stormen var förfärlig just den natten
och arbetet hårdt för oss i båten,
där vi båda, jag och Arvid, rodde.
Då helt plötsligt togs han från min sida
och ombord uti en annan farkost,
ej blott han, men flere man tillika.
Några båtar af den ryska flottan
uti mörkret varsnats mellan skären.
Efter dessa blef en jakt i natten,
och en strid där uppstod, knappt man visste,
hvar man hade ovän eller vänner.
Hafvet uppslök mången en utaf oss,
mången föll för kula eller svärdshugg,
eller togs som fånge af sin ovän.
När den långa natten bröts af dagen,
voro ryssarne från kusten drifne,
och vi fingo trötta lemmar hvila.
Då jag sökte ifrigt efter Arvid,
spanade samt sporde känd och okänd;
men han var och framgent blef försvunnen,
kanske död, men lika möjligt fånge."
Här sjönk gubben åter ner i stolen,
och en suck, som intet hopp förrådde,
bröt ur djupet af hans arma hjärta;
och den ädle ynglingen fortsatte:
"Hvad som Arvid önskade af fadern
och mig ifrigt bad hos er utvärka,
var er hjälp, ert skydd åt tvänne kvinnor,
dem han lärt att känna, då han vistats
i sin morbrors hus, långt uppåt landet.
Dessa, sad' han, stå er bägge nära,

bo där borta i ett torp i skogen:
sjuttiårig gumma, heter Karin,
och dess vackra dotterdotter Elsa. —
Lofven I herr Arvids bön att höra?"
"Jag det lofvar," svarade den gamle,
fåfängt sökande för mannen dölja,
hur bestört af sonens bön han blifvit;
men för ögonblicket blott, ty hastigt,
som en molntapp ilar öfver solen,
for förvirringen sin kos, och stadigt
står han upp, och tyst han lämnar rummet.
Snart han kom dock åter, och till krigarn,
räckande en späckad börs: "Jag tackar
för er vänskap mot den käre gossen
och den hälsning, nu så troget framförts,
mottag här för allt en ringa gåfva!"
Men den unge, dragande sig undan:
"Ej för guld jag förde vännens hälsning;
så var ej uppgörelsen på hafvet. —
Signe Gud er, herre, glöm ej bönen!"
Och han, stolt i sina trasor, träder,
utan mer, tillbaka nu till truppen.

Gamle Hammar, då han lämnats ensam,
slår sin hand för pannan hårdt och sjunker
ned i stolen, suckande: "Ack, Karin!
O, jag märker häri nu Guds finger!"

III.

Sommar'n stod i glans, det led mot kvällen,
och de sista strålarne af solen
flöto i en ljusvåg öfver nejden.
I den vackra parken vid sitt Näsfors
vandrade patronen, gamle Hammar;
dock, ej ensam nu, invid hans sida
gick en ung och fager, högväxt kvinna.
"Här, min Elsa", sade han, med handen
visande en bänk, hvaröfver lindar
lummiga och stolta kronor bredde,
nära gången, mellan grönska sandad,
"här vi hvila nu en stund; jag känner
mig så varm och skön af promenaden".
"Men ej länge då, min far," hon svarar.
"Du är varm och kanske aftonluften,
om än sval och skön, likväl dig skadar".
Och från bänken bort hon noga dammar
jord och sand, som fastnat där på brädet.
"Tack, min ängel, ja, min gode ängel!"

Så den gamle. "Huru kunna tacka
huld Försyn för hvad han mig har gifvit
genom dig min dotter!... Ack, om bara"...
Mera hann han ej, förr'n detta tärnan:
"Blif ej dyster åter, gode fader!
Lämna blott åt den, som allting ordnar,
såsom i sin vishet bäst han finner,
edert hjärtas kval i lugn förtröstan!"
Och med glädtig ton hon ledde talet
in på ämnen, som den dystres tankar
togo upp och lättade hans sinne,
tills ur parken snart hon honom förde.

* *
*

Länge re'n hon vistats, unga Elsa,
nu på Näsfors, och för gamle Hammar
har hon hunnit blifva oumbärlig,
liksom ock hon blifvit mer och mera
folkets älskling, så väl här på gården
som hon blifvit det omkring i trakten.
Tvänne år försvunnit se'n patronen,
till förvåning för sitt folk, beslöt sig
för den långa resan till sin svåger.
Att den svågern gälde minst, det visste
blott han själf, som löftet gaf åt krigar'n;
och han aktade ej år och svaghet,
ej de täta smärtorna af gikten
för att trogen detta löfte blifva.
Välbehållen hann han ock sin frände,
och se'n aktad gäst där mötts af vänskap,
och han hvila efter färden njutit,
sökte han sin gamle vän i prästgård'n.
Mycket här blef taldt om nu och fordom
och om bådas öden, se'n de skildes;
men då gamle prosten hört om bönen,
som den ädle sonen sändt till hemmet,
och hur fadern själf, förutom denna,
ändå nu sig kände manad taga
vård om dem, som länge han försummat;
då en tår han torkade från ögat,
och till vännen ifrån fordom detta:
"Följ då genast med mig till mor Karin,
ty ej länge hon din vård behöfver;
hon går hem snart till en bättre boning."

* *
*

Snart vid gummans bädd de voro båda,
och med öfverjordisk glans i blicken
gaf åt knäböjd älskling från sin ungdom

hon förlåtelse för hvad han brutit,
och när se'n där hörts om Arvid,
hur, som barn, han tagits upp som egen,
utan vetskap själf om annan härkomst,
och att kriget nu den käre röfvat;
då den gamla, leende i döden:
"Gråt ej! Till det bästa ställer Herran!"
Men den unga tärnan, som står nära,
med förgråtna ögon, ömsom bleknar,
ömsom brinna kindens fagra rosor.

* * *

Stilla somnade hon in, mor Karin,
som hon lefvat, i den sista sömnen,
och när hennes stoft var gömdt i mullen,
fördes den i sorg fördränkta flickan
från sitt arma, kära hem i skogen
till sin rika morfars stolta boning.

Nu till Näsfors åter. — När från parken
unga Elsa och den gamle Hammar
hunnit in till dukadt bord i kvällen
och där sutto i förtroligt samtal
under måltidsstunden, rördes dörren,
och en ensam vandringsman sig visar,
stannar stum vid dörr'n och låter blicken
liksom omedvetet på dem fästas.
Dräkten sliten, och det långa håret
föll i vågor öfver mannens axlar,
yfvigt skägg båd' kind och haka dolde,
och ur trasig sko den bara foten
lyste fram vid tån och syntes blodig.
"Gå till köket, käre vän, skall äfven
eder hunger, som nu vår, bli stillad!"
Så patronen, men då än han dröjer,
och hans blick nu möter Elsas; hastar
tärnan i hans öppna famn och ropar:
"Arvid! — Evigt, evigt dyre Arvid!"

Stor blef glädjen nu på Näsfors. — Alla
trängde sig i ring om den begråtne,
då han talde sina hårda öden,
se'n de kära och sitt hem han lämnat;
hur ur kriget han som fånge fördes
och behandlats hårdare än djuren,
tills omsider ändtligen han lyckats
från förtrycket och sitt slaflif rymma.
Genom öde bygder som bebodda,

hade se'n han många dagar dragit,
mången natt han ock ej undt sig hvila,
och af hunger var han ofta plågad,
innan hemmet nu han lyckligt hunnit.
Men patronen själf tog sedan ordet,
talte länge om båd' nytt och gammalt,
och hvad hittills hållet var förborgadt,
blef i dagen lagdt för fostersonen.
Då, till sist, han reste sig, den gamle,
Elsas hand i Arvids lagd, han sade:
"Tagen, barn, hvarandra; intet hinder
står er lycka nu, som förr, i vägen!
Blifven också lyckliga och sälla,
som jag själf det är i denna stunden!
Huru än af världen vi bedragas,
famlande på dennas mörka stigar,
hur än lifvets hårda stormar härja,
mördande vår glädje, våra fröjder,
leder dock Försynen allt till rätta."

(Venersborg 1890. Bagge och Petterson.)